

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Projektas “Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas”

2020-07-13

Istorijos tikslai ir uždaviniai, pasiekimų sritys ir raida, kompetencijų ugdymas dalyku, mokymosi turinys

dr. Norbertas Černiauskas, Bendrųjų programų atnaujinimo grupės narys

Tikslas

Padėti mokiniams formuoti istorinį mąstymą, supratimą, kad šiandienos pasaulis, žmogaus gyvensena, mąstysena, jo vertybės yra istoriškai sąlygotas ir kintantis. Mokiniai turėtų įgyti istorijos, kaip sudėtingos, daugiaperspektyvios ir sąryšingos visumos sampratą, susidaryti asmeninį santykį su praeities ir dabarties pasauliu.

Uždaviniai

Mokiniai:

- įgyja supratimą apie Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos raidą nuo seniausių laikų iki šių dienų;
- sieja istorijos faktus į prasminę visumą, nustato istorijos įvykių, procesų, reiškinių tarpusavio sąryšingumą;
- įžvelgia skirtingas istorijos įvykių interpretacijas, renka ir analizuoja įvairiuose šaltiniuose pateikiamą informaciją, kritiškai ją vertina;
- įvairiais būdais perteikia savo asmeninį supratimą apie praeitį ir dabartį, jį argumentuoja;
- suvokia demokratijos, humanizmo, pilietiškumo ir tautiškumo istorinę raidą bei reikšmę praeityje ir šiandieniam gyvenime.

Tikslas (II)

Istorijos mokymo pagrindinėje mokykloje tikslas – suteikti moksleiviui žinias ir gebėjimus formuoti individualiam istorinės raidos ir kultūrinės aplinkos supratimui, kuris būtų paremtas:

- įgytomis žiniomis;
- pamatinėmis kultūrinėmis Europos vertybėmis (demokratijos, pilietiškumo ir asmens laisvės);
- orientavimusi istoriniame laike ir erdvėje;
- įvairialypių istorijos naratyvų ir *viešų* istorijos pažinimo šaltinių (istoriografijos, fotografijos, meno, kino ir literatūros kūrinių, atsiminimų, architektūros, viešųjų diskusijų ir t. t.) identifikavimu ir kritišku įvertinimu;

Tikslas laikomas pasiektu, jei pagrindinę mokyklą baigiantis moksleivis sugeba:

- apibūdinti ir susieti esminius programoje numatytus istorinius siužetus;
- apibūdinti atskirų siužetų problematiką ir vertinimo įvairovę;
- atskleisti tų istorinių siužetų reikšmę praeityje ir dabarties pasaulyje.

Struktūra

Programoje pasiekimai pateikti koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės, o ugdymo turinys klasėmis: 5, 6, 7, 8, 9, 10. Kiekvienos klasės turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

istorinės raidos supratimas - apima mokinių gebėjimus kurių reikia norint suprasti savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio politinę, socialinę, ekonominę ir kultūrinę raidą praeityje;

orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje - apima mokinių gebėjimus, kurių reikia svarbiausiems pasaulio ir Lietuvos istorijos laikotarpiams, jų bruožams nustatyti, išdėstyti juos chronologine seka, palyginti tarpusavyje; gebėti priskirti svarbiausius pasaulio ir Lietuvos istorijos įvykius, reiškinius ir procesus istorijos laikotarpiams; susieti savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos įvykius ir reiškinius; suvokti istorinio vyksmo geografinį kontekstą ir įvertinti geopolitinių veiksnių įtaką istorijos raidai;

istorijos tyrimas ir interpretavimas - apima mokinių gebėjimus, reikalingus istorijos įvykiams ir reiškiniams analizuoti; rinkti informaciją iš istorijos šaltinių, nustatyti jų atsiradimo laiką, svarstyti jų kontekstą, spręsti jų autorystės ir patikimumo klausimus; remiantis dokumentine medžiaga, konstruoti istorinį aiškinimą; remiantis įvairiais kriterijais, kritiškai vertinti istorijos faktus, nuomones ir pateikiamas įvykių versijas;

istorijos supratimo raiška - apima mokinių gebėjimus, reikalingus įvairiais būdais perteikti savąjį istorijos supratimą ir jį argumentuoti.

Kompetencijų ugdymas dalyku

Kompetencijų ugdymas dalyku. Istorija.

3.Kompetencija	Kompetencijos raiška
3.1. Pažinimo kompetencija	<p>Mokiniai, remdamiesi turimomis istorijos žiniomis ir įvairiais istorijos šaltiniais, mokosi paaiškinti, kodėl šiandienio pasaulio ir dabarties problemų ištakos glūdi praeities įvykiuose ir reiškinuose.</p> <p>Remdamiesi įgytomis žiniomis, tiksliai ir nuosekliai apibūdina nagrinėtus Lietuvos ir Europos praeities įvykius, reiškinius ir procesus.</p> <p>Išskiria ir pagal savo sugalvotus kriterijus vertina istorines visuomenės kaitos priežastis. Pateikia nagrinėjamų istorijos laikotarpių savitumo pavyzdžių.</p> <p>Remdamiesi įgytomis žiniomis, paaiškina svarbiausias problemas ir jų sprendimo būdus tam tikrais Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpiais, pagrindžia jų pamokų aktualumą dabarčiai.</p> <p>Ugdymo procese mokiniai kelia mokymosi uždavinius, planuoja mokymosi ir istorijos šaltinių tyrimo veiklą, pasirenka mokymosi šaltinius ir mokymosi būdus. Siekia įvairiais aspektais nušviesti pasirinktą nagrinėti problemą ar klausimą.</p>
3.2. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	<p>Per istorijos pamokas mokiniai skatinami pasitikėti savimi ir siekti tobulėti. Mokiniai mokomi įvertinti, kaip pasisekė įgyvendinti mokymosi uždavinius, apmąstyti mokymosi procesą – išsiaiškinti, kas sekėsi gerai, kas blogai, o ką reikėtų keisti, kuriuo atveju kokį mokymosi būdą naudoti. Sąmoningai nuolatos mokytis ir tobulėti. Domisi savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos praeimi, ugdomi pagarbą praeities kartų palikimui, gerbia įvairias nuomones, pripažįsta žmonių panašumus ir skirtumus. Išsiklauso į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius.</p>
3.3. Kūrybiškumo kompetencija	<p>Mokiniai atskleidžia įvairius Lietuvos ir Europos istorinės raidos ryšius. Žemėlapyje lokalizuoja įvykius ir reiškinius, aiškina jų eigą, aptaria veiksnius, lėmusius vienokius ar kitokius rezultatus. Kitiškai vertina istorijos šaltinius, savarankiškai apibendrina ir daro išvadas. Nustato pasaulio ir Lietuvos įvykių ir reiškinų priežastis, įvertina jų poveikį to meto visuomenėi ir tolesnei istorijos kaitai. Mokiniai pildydami įvairių tipų lenteles (pvz., temines, statistikos ir kt.), sudarydami diagramas, schemas, mokosi suvokti istorijos laikotarpių specifiką, bendrus ir pavienius jų bruožus. Stengiasi kritiškai vertinti bet kokių istorijos įvykių ir šiandienio gyvenimo pokyčių interpretacijas.</p>
3.4. Pilietiškumo kompetencija	<p>Mokiniai puoselėja savo ir visuomenės gyvenime praeityje susiformavusias, o šiandienos gyvenime tokias svarbias vertybes, kaip demokratija, humaniškumas, tolerancija ir kt. Vengia stereotipų vertinant Lietuvos, Europos ir pasaulio istorinę praeitį. Suvokia demokratinės visuomenės, valstybės puoselėjimo ir išsaugojimo svarbą. Stengiasi objektyviai vertinti savo tautos ir valstybės istoriją.</p>
3.5. Kultūrinė kompetencija	<p>Mokiniai renka ir analizuoja įvairių regiono kraštotyrinę medžiagą, naudoja ją. Remiantis kraštotyrine medžiaga, vertina Lietuvos istorijos įvykius aiškindami istorijos įvykius ir reiškinius. Vertina kitų tautų, religijų ir kultūrų palikimą ir prisidėti prie jo išsaugojimo. Siekia saugoti ir puoselėti savo tautos, valstybės tradicijas ir kultūros paveldą. Suvokia kitas tautas ir kultūras kaip unikalų ir saugotiną žmonijos istorinės raidos rezultatą.</p>
3.6. Komunikavimo kompetencija	<p>Mokiniai įvairiais būdais ir formomis, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, mokosi pateikti savąjį istorijos supratimą ir jį pagrįsti. Išreiškia savo istorijos supratimą, tinkamai vartoja visas svarbiausias istorijos sąvokas, kurių mokėsi, remiasi įvairiomis istorijos teorijomis. Mokiniai</p>

Pasiekimų raida

Pasiekimų raida (fragmentas). Istorija. Pavyzdys.

A Istorinės raidos supratimas

B Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje

C Istorijos tyrimas ir interpretavimas

D Istorinio supratimo raiška

1-2 mokymosi metai	3-4 mokymosi metai	5-6 mokymosi metai	7-8 mokymosi metai	9-10 mokymosi metai
B (pasiekimų sritis) Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje				
B 1 - Chronologijos suvokimas B 2 - Istorinės erdvės suvokimas B 3 -.....				
B1 Išreiškia laiko tėkmės, kaitos supratimą: skiria ir tinkamai vartoti sąvokas: vakar, šiandien, rytoj; praeityje, dabar, ateityje; para, savaitė, mėnuo, metai.	B1 Išdėsto istorijos įvykius chronologine tvarka vartojant kasdienius terminus (seniau, dabar, <u>ateityje</u> ; <u>anksčiau</u> , vėliau; kažkada, kada nors ir kt.).	B1 Išdėsto istorijos laikotarpius chronologine seka.	B1 Chronologiškai sieja pasaulio ir Lietuvos įvykius bei reiškinius, priskiria juos tam tikriems istorijos laikotarpiams.	B1 Susieja nagrinėjamų istorijos laikotarpių įvykius į prasminę visumą, suvokia jų chronologinį nuoseklumą ir sinchroniškumą.
B2 Pateikia pavyzdžių iš savo gyvenamosios aplinkos kaitos. Susieja pokyčius priežasties ir pasekmės ryšiais	B2 Išaiškina svarbiausius savo gyvenamosios vietovės istorijos faktus. Nurodo kai kuriuos (pasirinktinai) savo gyvenamosios vietos istorijos faktų bei Lietuvos praeities ryšius.	B2 Nustato savo šeimos, giminės, savo gyvenamosios vietovės ir Lietuvos praeities įvykių ryšį.	B2 Remdamiesi pasaulio ir Lietuvos praeities įvykiais ir reiškiniais, bendrais bruožais aiškina istorinę visuomenės kaitą, jos sąsajas su konkrečiais istorijos laikotarpiais.	B2 Remdamiesi pasaulio, Lietuvos praeities įvykiais ir reiškiniais, paaiškina ir, vadovaudamiesi pateiktais kriterijais, vertina istorinę visuomenės kaitą.

Pasiekimų ir dalinės veiklos sritys. Istorija. 7-8 klasė

Mokinių pasiekimai	
Pasiekimų/(veiklos) sritys	1. Istorinės raidos supratimas
Dalinės pasiekimų (veiklos) sritys	
Istorinės reikšmės nustatymas	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodo kaitos padarinius (rezultatus), suprasdamas, jog įvykis, asmuo ar procesas turėjo svarbias pasekmes daugeliui žmonių per ilgą laiką; • Suvokia, kad įvykis, asmuo ar procesas nulėmė kai kurias šiuolaikinio gyvenimo problemas, arba nurodo, jog kai kurios praeities aktualijos tebėra kai kam iki šiol svarbios.
Įvykių priežastys ir padariniai	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta arba nurodo* svarbiausių įvykių ir reiškinių kurią nors esminę priežastį ir pasekmę; gali ją apibūdinti. • Suvokia, kad yra kelios įvykio priežastys bei pasekmės ir kad kai kurios jų yra svarbesnės už kitas. • Skiria įvykio priežastis nuo pasekmių; suvokia, kad priežastis sukelia įvykį, o pasekmė pasireiškia įvykiui pasibaigus.
Įvykių bruožai, ypatumai	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta arba nurodo svarbiausių įvykių ir reiškinių kurį nors esminį raidos bruožą; gali nurodytą bruožą apibūdinti fragmentiškai. • Išskiria vieną ar daugiau bruožų kaip svarbiausią(ius) iš visų bruožų, savo sprendimą dalinai paaiškina.
Istorinės asmenybės	<ul style="list-style-type: none"> • Sieja žinotinas pagrindines istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, plačiai žinomu istoriniu <u>įvykiu</u> arba <u>reiškiniu</u>. • Atpažįsta arba nurodo žinotinų šiam lygiui istorinių asmenybių veiklos kurį nors būdingiausią bruožą; geba asmenybę atpažinti iš gerai žinomo istorinio konteksto.

Turinys

5-6 kl.:

- 1) 5-6 klasės istorijos mokymas kaip istorinio mąstymo formavimas(is), naudojant istorijos mokymosi kaip tiriamojo proceso priemonę, kuomet keliant sudėtingesnius klausimus moksleiviai mokomi, kaip reikia ieškoti atsakymų į juos (o ne iš karto pateikiami atsakymai).
- 2) 5 kl. klausimas orientuotas į Lietuvos istorijos siūžetą, bet temomis paliečiama ir Europos istorija kontekstualiai, o 6 kl. atvirkštinis principas – klausimas/problema orientuota į Europos (arba net plačiau - Vakarų civilizacijos) istorijos siūžetą, bet paliečiama temomis ir su Lietuvos istorija susijusi medžiaga.

Probleminiai temų blokai:

- Istorinė vaizduotė;
- Asmuo ir valstybė;
- Istorija kasdienybėje;
- Kultūra ir tapatybė;
- Visuomenė ir atmintis.

Turinys

7-8 kl. : iki moderniujų laikų (Senovės istorija, Viduramžiai, Ankstyvieji naujieji laikai);

9-10 kl.: modernieji laikai (Naujieji ir Naujausieji laikai);

Pjūviai:

Kasdienybė;

Kultūra;

Visuomenė;

Politiniai procesai.

Išlieka probleminės temos: atmintis, paveldas.

30 proc. pasirenkamas turinys.

Geografijos tikslai ir uždaviniai, pasiekimų sritys ir raida, kompetencijų ugdymas dalyku, mokymosi turinys

*Šarūnas Gerulaitis, Nacionalinės švietimo agentūros Ugdymo turinio
departamento Ugdymo turinio rengimo skyriaus metodininkas
Rytas Šalna, Bendrųjų programų atnaujinimo grupės narys*

GALIOJANČIŲ IR PLANUOJAMŲ BP STRUKTŪRA

<p style="text-align: center;">PRADINIO, PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS (2008, 2011)</p>	<p style="text-align: center;">PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS (2020 METŲ PROJEKTAS)</p>
<p><i>Jvadinė dalis</i></p> <p>I. Bendrosios nuostatos II. Pagrindinės ugdymo turinio atnaujinimo kryptys III. Bendrųjų programų sudarymo principai IV. Ugdymo tikslas ir laukiami rezultatai V. Svarbiausi ugdymo proceso ypatumai VI. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas VII. Bendrųjų programų struktūra</p>	<p><i>Jvadinė dalis</i></p> <p>1. Bendrosios nuostatos 2. Pagrindinės ugdymo turinio atnaujinimo kryptys 3. Kompetencijos ir jų raida 4. Svarbiausi ugdymo proceso ypatumai 5. Mokinių pasiekimų vertinimas 6. Interaktyvių Bendrųjų programų naudojimo instrukcija</p>
<p><i>Ugdymo sritis</i></p> <p>I. Bendrosios nuostatos II. Tikslai, uždaviniai, struktūra III. Programų įgyvendinimas: integravimo galimybės, didaktinės nuostatos, mokymosi aplinka</p> <p><i>Dalykas</i></p> <p>IV. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas</p> <p>1. Tikslai, uždaviniai, struktūra 2. Mokinių gebėjimų raida 3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas (1-2 klasė, 3-4 klasė, 5-6 klasė, 7-8 klasė, 9-10 klasė, 11-12 klasė)</p>	<p><i>Ugdymo sritis</i></p> <p>1. Bendrosios nuostatos, srities struktūra pateikiama lentelė</p> <p><i>Dalykas</i></p> <p>1. Dalyko paskirtis 2. Dalyko tikslai ir uždaviniai 3. Kompetencijų ugdymas dalyku 4. Pasiekimų sritys 5. Pasiekimų raida, pateikiama lentelė 6. Mokymosi turinys (metams / koncentru) 7. Pasiekimų vertinimas 8. Pasiekimų lygių požymiai, pateikiama lentelė</p>

Tikslas

Plėtoti mokinių geografinį pasaulėvaizdį, grįstą gamtos ir socialinių mokslų žiniomis jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis, siekiant ugdyti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi nuostatas, skatinti pagarbą skirtingoms kultūroms, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Uždaviniai

- *plėtoja savo prigimtinių smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;*
- *mokosi orientuotis gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografines informacines sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;*
- *domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamą vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;*
- *renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;*
- *geba tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;*
- *laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų prisiimdamas asmeninę atsakomybę;*
- *ugdosi pagarbos jausmą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvensenai;*
- *geba kompetentingai ir kūrybingai atlikti geografinius tyrimus bei pateikti duomenimis grįstas išvadas;*
- *pasirengia būti atsakingais ir aktyviais piliečiais, galinčiais prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.*

Pasiekimų sritys ir pasiekimai

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

2008 m. BP (dabar esančios)

1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje
2. Geografinės informacijos skaitymas
3. Regiono pažinimo raiška
4. Aplinkos pažinimas ir tyrimai

Nauja

1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje:

- 1.1 Orientavimasis erdvėje
- 1.2 Orientavimasis kartografiniuose kūriniuose
- 1.3 Geografinės padėties nustatymas

2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas:

- 2.1 Gamtinių sistemų nagrinėjimas
- 2.2 Visuomeninių sistemų nagrinėjimas
- 2.3 Gamtinių ir visuomeninių procesų ir reiškinių sąryšingumo nagrinėjimas

3. Pasaulio šalių, teritorijų ir regionų nagrinėjimas:

- 3.1 Gamtinių ir visuomeninių šalių, teritorijos ir regionų bruožų nagrinėjimas apibūdinimas
- 3.2 Šalių, regionų, vietovių kaitos laike ir erdvėje nagrinėjimas atskleidimas
- 3.3 Regionų bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas)

4. Geografinės informacijos šaltiniai ir aplinkos tyrimai:

- 4.1 Geografinės informacijos šaltinių nagrinėjimas ir interpretavimas
- 4.2 Geoekologinių sistemų ir žmogaus veiklos sąryšingumo vertinimas
- 4.3 Aplinkos stebėjimas ir tyrimas

Kompetencijų ugdymas dalyku

Kompetencijos	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikacinė (K6)
Pasiekimų sritys						
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje						
2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas						
3. Pasaulio šalių, teritorijų ir regionų nagrinėjimas						
4. Geografinės informacijos šaltiniai ir aplinkos tyrimai						

Pasiekimų raida

1-2 mokymosi metai	3-4 mokymosi metai	5-6 mokymosi metai	7-8 mokymosi metai	9-10 mokymosi metai
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje				
1.1 Orientavimasis erdvėje 1.2 Orientavimasis kartografiniuose kūriniuose 1.3 Geografinės padėties nustatymas				
1.1 Mokytojui padedant orientuotis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje.	1.1 Remiantis aplinkos požymiais, naudojantis savo pasirinktomis ir mokytojo rekomenduojamomis priemonėmis, orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.	1.1 Parinkti ir derinti įvairias priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškinti erdvinius ryšius tarp objektų, taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje.	1.1 Pasirinkti, derinti ir taikyti kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Nustatyti laiko juostų / zonų santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku.	1.1 Tikslingai naudoti GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Gebėti įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvinės sistemos ir nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.
1.2 Elementariai orientuojasi realioje erdvėje, apibūdinti pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą.	1.2 Elementariai orientuotis artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, geba įvardyti juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.	1.2 Orientuotis įvairaus mastelio bei tematikos žemėlapiuose ir gaublyje, naudoti kartografinį žodyną, nusakyti kartografiniuose šaltiniuose esančią gamtinių ir visuomeninių objektų bei reiškinių informaciją.	1.2 Analizuoti ir lyginti įprastuose kartografiniuose šaltiniuose simboliais išreiktą gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.	1.2 Analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoti GIS technologijas, kartografinius simbolius kurdami topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.
1.3 Nurodyti savo gyvenamosios vietos adresą.	1.3 Lietuvos žemėlapyje rasti ir parodyti svarbiausius geografinius objektus, pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.	1.3 Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remiantis geografinio tinklo elementais apibūdinti geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyti geografines koordinatas.	1.3 Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remiantis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustatyti geografinių objektų padėtį, palyginti įvairių objektų padėties ypatumus, nurodyti elementarius kelis jų skirtumus.	1.3 Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirinkti įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoti GIS technologijas bei nustatyti objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti jos ypatumus.

Mokymosi turinys

Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje				
1-2	3-4	5-6	7-8	9-10
Orientavimasis namuose ir klasėje.	Pagrindinės pasaulio kryptys Orientavimasis pagal gamtos požymius.	Orientavimasis vietovėje pagal aplinkos požymius. Pagrindinės ir tarpinės pasaulio kryptys (horizonto kryptys) Kompasas ir azimutas.	Orientavimasis aplinkoje naudojant prietaisus (kompasu, visuotinė padėties nustatymo sistema (GPS))	-
Kelias į mokyklą. Artimos aplinkos (kambario, klasės, kiemo) planas, elementarūs sutartiniai ženklai. Gaublys - Žemės modelis.	Klasės planas. Vietovės planas, sutartiniai ženklai. Gaublys ir jo elementai. Pagrindiniai žemėlapių elementai. Menamas žemėlapis. Lietuvos žemėlapis. Žemynai ir vandenynai.	Planas ir žemėlapis. Pagrindiniai žemėlapių elementai. Mastelis ir atstumų matavimas. Žemės rutuliškumo įrodymas (Magelano kelionė). Gaublys ir geografinis tinklas (platuma ir ilguma). Skaitmeniniai žemėlapiai. Geografijos atlasas ir žemėlapių įvairovė (gamtinis ir politinis (administracinis) Lietuvos, Europos ir pasaulio) žemėlapis). Santykinis ir absoliutinis aukštis, aukščio vaizdavimas žemėlapiuose.	Bendrieji ir teminiai žemėlapiai Geografinės informacijos sistemos (GIS). Laiko juostos.	Kartografijos kūriniai ir geografinės informacijos sistemos (GIS).
Gyvenamosios vietos padėtis . Lietuvos žemėlapyje.	Mokyklos adresas Lietuvos vieta Europoje. Lietuvos kaimynai. Sausumos dalių ir vandenynų (jūrų) padėtis žemėlapyje ir gaublyje.	Geografinio tinklo elementai (pusiaujas, lygiagretės, dienovidiniai, ašigaliai, ilguma ir platuma) Geografinės koordinatės. Taško, vietovės, teritorijos geografinės padėties nustatymas.	Geografinės koordinatės (skaitmeninės koordinatės). Geografinė padėtis (gamtinė).	Geografinė padėtis (gamtinė, politinė ir ekonominė).

Pilietinio ugdymo tikslai ir uždaviniai, pasiekimų sritys ir raida, kompetencijų ugdymas dalyku, mokymosi turinys

dr. Liutauras Degėsys, Paulius Bakanas, Bendrųjų programų atnaujinimo grupės nariai

Pilietiškumo ugdymas

Dalyko paskirtis

Lietuvos bendrojo ugdymo mokykla, rengdama mokinius gyvenimui, ugdo aktyvų, sąmoningą, atsakingą pilietį, bendruomenės narį, gebantį konstruktyviai dalyvauti visuomenės ir valstybės gyvenime bei jį tobulinti.

Dalykas padeda mokiniams įsisąmoninti, kad demokratijos kūrimas šeimoje, bendruomenėje, tautoje, valstybėje, pasaulyje – tai asmeninė ir bendruomeninė kiekvieno iš mūsų pareiga ir atsakomybė.

Ugdoma pagarba pagrindinėms demokratinės visuomenės vertybėms: žmogaus orumui, laisvei, lygybei, teisingumui ir teisėtumui, tolerancijai, solidarumui, lojalumui demokratinėi valstybei ir tautai, puoselėjant meilę Tėvynei, tautinę savigarbą, atsakomybę už savo tautą ir valstybę.

Dalykas skatina mokinius ugdytis poreikį aktyviai veikti, gebėti analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, galinčius joje kilti konfliktus, ieškoti taikaus šių konfliktų sprendimo būdų; gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje pliuralistinėje informacinėje žinių visuomenėje.

Pilietiškumo ugdymas

Metodologija ir nuostatos.

Pilietiškumo ugdymo metodologija akcentuoja vidinių nuostatų, įgūdžių, gebėjimų ir žinių ugdymo(si) svarbą, suteikiant galimybę:

1. suvokti save (savo santykį su pačiu savimi – ugdant savivoką, savižiną ir savikūrą),
2. suvokti kitus (suvokiant savo santykį su kitais, su socialinėmis grupėmis, priskiriant subjektiškumo sampratą ir kitiems visuomenės nariams).
3. suvokti savo santykių su kitais tipą (suvokiant socialinių santykių prigimtį ir principus bei savo santykį su institucijomis).

Didaktine prasme šios nuostatos reiškia būtinybę akcentuoti kiekvieno žmogaus valios laisvę ir asmeninę atsakomybę už savo keliamų tikslų ir pasirinktų priemonių visumą. Asmeninė patirtis turi būti apmąstoma socialinių santykių kontekste, pasitelkiant metodus, įgalinančius ugdyti tinkamus gebėjimus, įgūdžius ir vertybines nuostatas.

Pilietiškumo ugdymas

Dalyko tikslai

- Siekti, kad mokiniai įgytų žinių ir gebėjimų, išsiugdytų būtinas nuostatas aktyviai ir atsakingai dalyvauti Lietuvos demokratinės valstybės ir pilietinės visuomenės gyvenime.
- Ugdyti savarankišką asmenybę, gebančią kritiškai vertinti medijų informaciją ir gebančią kurti sumanią informacinę žinių visuomenę. Skatinti domėtis šalies ir pasaulio aktualijomis.
- Ugdyti vertybes skatinančias pilietinę ir tautinę savimoneę, savo šalies ir pasaulio kultūros bei istorijos pažinimą.

Pilietiškumo ugdymas

Dalyko uždaviniai

Siekdami pilietiškumo ugdymo(si) tikslo, mokiniai:

- tyrinėdami įgyja supratimą apie asmens teises ir pareigas, bendruomenės ir visuomenės struktūrą, jų tvarkymosi būdus, pagrindines valdžios institucijas ir jų funkcijas, demokratijos vertybes ir principus;
- aktyviai ir atsakingai dalyvauja mokyklos, vietos bendruomenės ir visuomenės gyvenime;
- ugdomi pilietines ir tautines vertybes, mokosi jomis grįsti savo elgesį ir veiklą asmeniniame bei viešajame gyvenime;
- supranta žiniasklaidos kaip ketvirtos valdžios daromą įtaką visuomeniniams ir politiniams procesams. Mokosi kritiškai vertinti informacinius šaltinius.

Pilietiškumo ugdymas

Kompetencijų ugdymas dalyku

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais:

1-4 kl., (integruotas dalykas) 5–6, 7–8 kl.(integruota į istorijos, geografijos dalykus),
9–10 klasės (atskiras dalykas).

Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

- **savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas.** Ši ugdomosios veiklos sritis labiau pabrėžia pažintinę mokinių veiklą, sudaro sąlygas įgyti pilietinio raštingumo pagrindus. Mokiniai, taikydami įgytas žinias, ugdysis ir tyrinėjimo gebėjimus;
- **dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje.** Tai ypač svarbi ugdomosios veiklos sritis, skirta praktiniams mokinių gebėjimams ugdytis. Praktinius atsakingo pilietinio dalyvavimo gebėjimus mokiniai gali išsiugdyti tik patys aktyviai dalyvaudami pilietinės (politinės) bendruomenės gyvenime. Taip jie ugdomi ir motyvaciją inicijuoti pokyčius iškilusioms problemoms spręsti;

Pilietiškumo ugdymas

Kompetencijų ugdymas dalyku

- **socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas.** Ši ugdomosios veiklos sritis sudaro sąlygas mokiniams ugdytis demokratines, pilietines, tautines nuostatas. Ji padeda suprasti, kad taisyklių ir įstatymų kūrimas, jų laikymasis, bendradarbiavimas, taikus konfliktų sprendimas yra pagrindiniai taikaus sugyvenimo bendruomenėje būdai. Mokiniai geriau suvokia taikaus demokratinio sugyvenimo pranašumus, ugdomosi motyvaciją tokį gyvenimo būdą kurti savo aplinkoje ir t. t. Įgytos kompetencijos tampa pagrindu toliau ugdytis ir skleisti pilietines vertybes įsipareigojant savo tautai ir valstybei.

Pilietiškumo ugdymas

Pasiekimų sritys

1. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas.
2. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje.
3. Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas.

Pilietiškumo ugdymas

Kompetencijų ugdymas dalyku

<p>Bendrosios kompetencijos</p> <p>Pasiekimų sritis</p>	<p>Pažinimo (K1)</p>	<p>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)</p>	<p>Kūrybiškumo (K3)</p>	<p>Pilietiškumo (K4)</p>	<p>Kultūrinė (K5)</p>	<p>Komunikacinė (K6)</p>
<p>1.Savęs ir Visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (lygis „AŠ – AŠ“ – subjektyviausias, asmeniškiausias)</p>	<p>Tyrinėdami pilietinės visuomenės ir demokratiųjų vertybių raidos istoriją nuo Senovės Graikijos iki dabar, mokiniai analizuoja žmogaus teisių raidą, piliečio pareigų ir teisių santykių, ugdo gebėjimą teoriškai spręsti problemas, kylančias klasėje, mokykloje, bendruomenėje ir visuomenėje</p>	<p>Taikydami įgytas pilietiškumo žinias, mokiniai ugdo motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų.</p>	<p>Įsisavindami pilietinio raštingumo pagrindus, analizuodami savo pilietiškumo įgūdžius, įgydami žinių apie save ir visuomenę, mokiniai ugdo motyvaciją kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, nuostatą nuolat keisti, tobulinti, lavinti save.</p>		<p>Remdamiesi pilietinės visuomenės principų žiniomis mokiniai ugdo pilietines ir tautines vertybes, įgalinančias kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, saugoti ir vystyti kultūrinį paveldą</p>	<p>Taikydami įgytas žinias apie save ir pilietinę visuomenę, remdamiesi demokratijos principais, mokiniai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti probleminėse socialinės realybės situacijose.</p>

Pilietiškumo ugdymas

Kompetencijų ugdymas dalyku

Bendrosios kompetencijos Pasiiekimų sritys	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikacinė (K6)
2. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas Bendruomenėje (lygis „ AŠ-BENDRUOMENĖ “ – OBEKTYVESNIS, DISTANCIJOS, ANONIMIŠKUMO LAIPSNIS – AUŠTESNIS)	Gilindamiesi į socialinių santykių prigimtį , analizuodami teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, tyrinėdami tolerancijos, atsakomybės, susitarimo ir kitas pilietines vertybes mokiniai ugdomi dalyvavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir nuostatas	Taikydami įgytus, suvoktus ir įsisavintus demokratijos ir pilietiškumo principus, mokiniai ugdomi motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų.	Įsisavindami pilietinio raštingumo pagrindus, analizuodami teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, mokiniai ugdomi motyvaciją kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, nuostatą nuolat keistis, tobulinti, savo santykius bendruomenėje, inicijuojant pokyčius ir santykių dinamiką		Remdamiesi socialinių santykių prigimties pažinimu , mokiniai ugdomi pilietines ir tautines vertybes, įgalinančias kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, saugoti ir vystyti kultūrinį paveldą	Taikydami įgytas žinias apie teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, tyrinėdami tolerancijos, atsakomybės, susitarimo ir kitas pilietines vertybes, remdamiesi demokratijos principais, mokiniai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti probleminėse socialinės realybės situacijose.

Pilietiškumo ugdymas

Kompetencijų ugdymas dalyku

Bendrosios kompetencijos Pasiekimų sritys	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikacinė (K6)
3. Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas (lygis „ AŠ – INSTITUCIJOS “, dar objektyvesnis, anonimiškumo laipsnis – dar aukštesnis)	Gilindamiesi į institucijų prigimtį, socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, tyrinėdami institucines bendradarbiavimo formas, vertybių hierarchijos problemas, mokiniai įsisavina demokratinės elgsenos ir gyvensenos įgūdžius ir nuostatas	Taikydami įgytas žinias apie socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, tyrinėdami institucines bendradarbiavimo formas, mokiniai ugdo socialinių ryšių palaikymo, transformavimo ir kūrimo nuostatas.	Analizuodami socialinių institucijų prigimtį, remdamiesi žiniomis apie institucines bendradarbiavimo formas, mokiniai tobulina dalyvavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir ugdo atvirumo socialinei kaitai nuostatas		Ugdosi gebėjimus ir nuostatas instituciniu lygmeniu palaikyti ir saugoti pilietines ir tautines vertybes, įgalinančias kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, saugoti ir vystyti kultūrinį paveldą	Taikydami įgytas žinias apie institucijų prigimtį, socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, , mokosi veikti – kurti, suvokti, interpretuoti ir komunikuoti instituciniame lygmenyje

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis, 9 klasė.

VISUOMENĖS IR SAVĖS PAŽINIMAS IR TYRINĖJIMAS

Pilietiškumo ugdymo sistema turėtų būti traktuojama kaip neskaidoma žinojimo, supratimo ir mokėjimo galimybė. Žinios suteikia galimybę įvertinti procesus, taigi, klausti ir ieškoti prasmės. Tik aptikus prasmę galima formuoti asmenines nuostatas, įgyti sąmoningus įgūdžius, racionaliai pasinaudoti gebėjimais. Labai svarbi ugdymo procese yra galimybė klausti ir abejoti, o ne būtinybė surasti ir pateikti vienareikšmius atsakymus. Didaktine prasme šis reikalavimas galėtų būti įgyvendintas metodų sistema, užtikrinančia galimybę žmogui individualiai lavinti laisvo ir nepriklausomo mąstymo galias ir tuo pat metu klausiant kelti kitus klausimus. Klausimas neįmanomas be dialogiško mąstymo, be intersubjektyvaus savo partnerio pripažinimo, be įsiklausymo į kitą. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas akcentuoja **kritinio ir kūrybinio mąstymo lavinimo svarbą, nagrinėjant aktualias vietas, nacionalines ir globalias problemas, klausimus ir įvykius, kritinę informacijos šaltinių analizę.**

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis, 9 klasė.

VISUOMENĖS PAŽINIMAS IR TYRINĖJIMAS

1. Istorinė demokratijos vertybių, demokratijos principų ir demokratinio bendrabūvio raida ir kaita.

Potemės:

- Istorinė demokratijos raida.
- Bendražmogiškos ir demokratinės vertybės.
- Pilietinis sąmoningumas.
- „Pilietiškumo evoliucija“.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis, 9 klasė.

DALYVAVIMAS IR POKYČIŲ INICIJAVIMAS BENDRUOMENĖJE

Įgyvendinant šiuos socialinių struktūrų analizės principus pilietiškumo ugdymo metodologijoje reikėtų remtis fakto ir vertybės neatskiriamumo principu: siekiant vertybiškai angažuoto, subjektyvaus, asmeninio pritarimo socialinėms normoms, reikėtų akcentuoti metodus, leidžiančius autonomiškai, autentiškai suvokti, interpretuoti ir vertinti socialinio gyvenimo faktus, metodus, skatinančius svarstyti ir rinktis alternatyvius, savarankiškus visuomeninės ir asmeninės veiklos būdus. Kitaip tariant, yra svarbu vadovautis socialinių idealų ir socialinės veiklos neatskiriamumo principu. **Didaktikos požiūriu tai reikštų, kad aktyvaus piliečio neįmanoma išugdyti remiantis tradiciniais, pasyviais žinių perdavimo, įsisavinimo ir atgaminimo metodais.** Aktyvios pilietinės pozicijos, aktyvaus santykio su socialine tikrove formavimo, pilietinės ir politinės kultūros formavimo problemos neatskiriamos nuo veiksmo realiame gyvenime faktoriaus, nuo dalyvavimo realiuose socialiniuose procesuose. Konkretūs mokymosi ir ugdymo metodai turėtų būti interaktyvūs: diskusijos ir debatai, mintinis eksperimentas, dokumentų analizė, sociodrama, inscenizacija ir kt. **Pilietiškumo ugdymo sistema turėtų ugdyti praktinius socialinius – komunikacinius ir dalyvavimo – gebėjimus.**

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis, 9 klasė.

DALYVAVIMAS IR POKYČIŲ INICIJAVIMAS BENDRUOMENĖJE

2. Žmogaus teisių raida, piliečio pareigų ir teisių santykis.

Potemės:

- Žmogaus teisių raida pasaulyje ir Lietuvoje. Žmogaus teises reglamentuojantys dokumentai .
- Lygiateisiškumas.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis , 9 klasė.

3. Socializacija ir visuomeniniai santykiai. Demokratinis bendrabūvis ir pilietinė visuomenė.

Potemės:

- Visuomenės sandara.
- Tolerancijos samprata.
- Kultūrų įvairovė.
- Netolerancija ir patyčių prevencija.
- Socialinės atskirtis, socialinės problemos Lietuvoje ir pasaulyje.
- Savanorystė.
- Žalingų įpročių prevencija.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis, 9 klasė.

SOCIALINIŲ RYŠIŲ KŪRIMAS IR PALAIKYMAS

Pilietiškumo ugdymo procesas turi būti orientuotas ne į tobulo, idealaus piliečio paiešką, kuriant abstrakčius teorinius ugdymo standartus, o akcentuoti kritinio, savarankiško, nepriklausomo mąstymo ugdymo galimybes, analizuojant socialinio gyvenimo problemas, trūkumus ir galimus variantus bei ieškant pozityvių priemonių ir metodų, kaip juos įveikti. Pasitelkiant logine analize pagrįstus, kritinį ir kūrybinį mąstymą ugdančius metodus (analogijos, apibrėžimų kūrimo, prielaidų rekonstrukcijos, kriterijų nustatymo, argumentavimo ir kontrargumentavimo ir kt.) įgyjama galimybė nagrinėti socialines-politines teorijas, politinę ir teisinę sistemas, pagrindinių valstybės institucijų struktūrą ir funkcijas. Įsisavinant demokratinės visuomenės bei valstybės, žmogaus ir piliečio laisves, teises ir pareigas, kitaip sakant, analizuojant „kaip yra“ ir „kaip turi būti“, tuo pat metu ugdymo sistemoje reikėtų paieškoti galimybės remtis daug rezultatyvesne ir problemiškesne analizės „kaip gali būti“ alternatyva.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis , 9 klasė.

SOCIALINIŲ RYŠIŲ KŪRIMAS IR PALAIKYMAS

4. Ekonomikos ir politikos santykio problema.

Potemės:

- Ekonominė politika ir ekonominė visuomenės raida.
- Valstybinė, privati ir intelektinė nuosavybė.
- Kam reikalingi mokesčiai ir kaip jie paskirstomi.
- Globalizacija ir emigracija.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis , 9 klasė.

5. Demokratiška savivalda - kaip piliečiai kuria demokratinį valdymą - dialogas ir kompromisas piliečių kuriamose bendruomenėse.

Potemės:

- Piliečių kuriamos visuomeninės grupės.
- Demokratija mokykloje ir mokyklos savivalda.
- Vietos savivalda.

Pilietiškumo ugdymas

Pirma dalis , 9 klasė.

6. Tapatumas su savo gyvenamąja aplinka, kultūros paveldas – mūsų palikimas.

Potemės

- Savo gyvenamosios vietovės pažinimas.
- UNESCO palikimas Lietuvoje.

7. Tautos ir valstybės samprata

Potemės:

- Tautinės ir politinės bendruomenės samprata.
- Valstybės ir valstybingumo samprata.
- Lietuvos valstybės formavimosi bruožai ir etapai.
- Valstybinės ir atmintinos šventės.

Pilietiškumo ugdymas

Antra dalis , 10 klasė.

Siūlomi dešimtos klasės programos skyriai (*projektas, temos dar koreguojamos !!*).

1. Žiniasklaida ir demokratija. Informacinė ir žinių visuomenė.
2. Grėsmės demokratinei valstybei ir Lietuvos nacionalinis saugumas.
3. Lietuvos pasipriešinimo istorija
4. Konstitucijos paskirtis demokratinėje valstybėje.
5. Lietuva ir tarptautinė bendrija. Tarptautinis solidarumas ir pasaulio problemos.

Pilietiškumo ugdymas

Pabaigai:

- 1.) 9 – 10 klasės koncentrą sudaro dvi dalys: pilietiškumo ugdymas 9 – oje klasėje ir pilietiškumo ugdymas 10 – oje klasėje. Pilietiškumo ugdymas, kaip atskiras dalykas, **būtinai** turi būti dėstomas dvejus metus.
- 2.) Esminiai mūsų siūlomos programos pokyčiai:
  - nurodytos privalomos 9 ir 10 klasių temos, jos nebūtų praleidžiamos;
  - temos turi formuoti asmeninę – kultūrinę, politinę, demokratinę ir patriotinę savivoką, būti susietos su realia problematika, patirtimi, išgyvenimu ir visuomenės gyvenimu;
  - palikti galimybę, 30 proc. pasirenkamų temų.
- 3.) Temos gali kartotis 9 – oje ir 10 – oje klasėje, tačiau turi būti vadovaujamosi šiais principais: konkretu-abstraktu, elementaru-sudėtinga, integruota-diferencijuota.
- 4.) Suprantama, kad kai kurios temos, ypač kūrybinės ir praktinės užima daug daugiau laiko, kitos natūraliai jungiasi arba integruojasi.

**Ekonomikos ir verslumo tikslai ir uždaviniai,
pasiekimų sritys ir raida, kompetencijų ugdymas
dalyku, mokymosi turinys**

*Laima Girdauskienė, Bendrųjų programų
atnaujinimo grupės narė*

Tikslas

Formuoti mokinių ekonominį mąstymą (suvokimą), supratimą apie ekonominių procesų priežastinius – pasekminius ryšius, ugdyti inovatyviai mąstančią asmenybę, gebančią savarankiškai, aktyviai ir kūrybiškai veikti, įgytas žinias struktūruoti ir jas taikyti, būti pilietišku ir atsakingu už asmeninį elgesį jį supančioje aplinkoje.

Uždaviniai

Siekdami ekonomikos ir verslumo ugdymo tikslo, mokiniai:

- taiko įgytas ekonomines žinias kasdieniame gyvenime;
- aktyviai veikdami ugdomi bendravimo, bendradarbiavimo, derybų, lyderystės ir kitus verslumo įgūdžius;
- racionaliai planuoja ir naudoja ribotus išteklius.

Pasiekimų sritys

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 1–4 ir 5–8 klasėse integruotas mokymas(is), 9–10 klasėse – atskiras mokymasis dalykas.

Pasiekimų sritys:

- **orientavimosi rinkoje** veiklos sritis apima nuostatas, gebėjimus ir žinias, padedančias mokiniams suvokti pagrindines rinkos ekonomikos ir verslumo sąvokas ir principus;
- **asmeninių finansų tvarkymo** veiklos sritis skirta asmeninių pajamų tvarkymo pagrindams suformuoti ir pagrindiniams investavimo principams suvokti;
- **verslo organizavimo ir verslumo gebėjimų ugdymosi** veiklos srityje analizuojama įmonės kūrimo, verslo organizavimo principai, verslo įmonių svarba žmogaus ir visuomenės gyvenime, poreikio planuoti būtinybė, verslumo ugdymosi galimybės;
- **valstybės vaidmens ekonomikoje ir ekonomikos rodiklių nagrinėjimo bei vertinimo** veiklos srityje mokiniai supažindinami su valstybės funkcijomis ir įtaka nacionalinei ekonomikai, ugdomi mokinių gebėjimai vertinti valstybės vykdomą ekonominę politiką, analizuoti makroekonominius rodiklius;
- **tarptautinių ekonominių procesų supratimo / ekonominės globalizacijos procesų supratimo** veiklos sritis skirta tam, kad mokinyssuvoktų ekonominių procesų vyksmą tarptautiniu mastu, vertintų ekonominės globalizacijos (taptautinės prekybos, tiesioginių užsienio investicijų, darbo jėgos migracijos, tarptautinės technologijų sklaidos) teigiamus ir neigiamus padarinius ir ugdytųsi patriotinius jausmus Lietuvai, vertintų jos vietą Europos ir pasaulio ūkio sistemoje.

Kompetencijų ugdymas dalyku

Bendrosios kompetencijos	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikacinė (K6)
Pasiekimų sritys						
1. Orientavimasis rinkoje	Supažįsta su pagrindiniais ekonominiais ir vadybos sprendimais per interaktyvią simuliaciją. Vykdo informacijos ir duomenų paiešką, analizuoja, apibendrina ir pateikia rezultatus. Geriau suvokia mokinių supančią ekonominę aplinką ir orientuojasi joje.	Siekia pažinti žmogaus sukurtą aplinką, jos elementus.	Kūrybingai siekia išsiaiškinti ir suvokti inovacijų reikšmę visuomenės raidai ir ekonomikai. Puoselėja kūrybos tradicijas ir siekia jų tęstinumo artimojoje aplinkoje. Siekia sąmoningai, savarankiškai ir atsakingai priimti veiklos sprendimus.	Diskutuoja apie mainų etiką, etišką gamintojų ir vartotojų elgseną, verslo atsakomybę bendruomenei ir darbuotojams, etišką ir teisingą bendravimą su kitais žmonėmis.	Ekonomikos ir verslumo dalyke kreipiamas dėmesys į kalbos ir rašto kultūrą, taisyklingai vartojami ekonomikos, finansų ir verslo terminai bei sąvokos. Mokosi diskutuoti gerbiant kitų nuomonę ir argumentuotai pateikiant savo nuomonę.	Dirba komandose, pasidalijant funkcijomis ir mokosi pristatyti komandinio darbo rezultatais auditorijai.
2. Asmeninių finansų tvarkymas	Mokosi rinktis atsakingai esant ribotiems ištekliams ir įvertinti pasirinkimų pasekmes.	Mokosi, geriau pažinti save, pasitikėti savo jėgomis. Mokosi atsakingai, kūrybiškai ir pozityviai mąstyti, aktyviai veikti individualiai ir kartu, būti atsakingu už asmeninį elgesį jį supančioje aplinkoje	Kūrybingai, racionaliai ir nuosekliai planuoja savo veiklas, jas kritiškai į(si)vertina ir tobulina, kūrybiškai panaudoja įgytas žinias ir gebėjimus.	Mokosi racionaliai vartoti, priimti apgalvotus sprendimus, atsakingai skolintis, įvertinus galimą riziką, taupyti, planuoti savo išlaidas ir pajamas.	Sklandžiai ir taisyklingai vartoja terminus kalbant apie savo finansinę ateitį ir sudarant sutartis susijusias su asmeniniais finansais.	Analizuoja situacijas, identifikuoja problemas, atlieka ir pristato kūrybines užduotis, tyrimus, projektus.

Kompetencijų ugdymas dalyku

Bendrosios kompetencijos	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikacinė (K6)
Pasiekimų sritys						
3. Verslo organizavimas ir verslumo gebėjimų ugdymasis	Projektinių idėjų paieška. Idėjų įgyvendinimui reikalingos informacijos paieška, kaupimas, taikymas ir pateikimas.	Nusistato savo asmenines su verslumu susijusias savybes ir pasidalina komandose pareigomis. Identifikuoja socialines problemas, ieško sprendimo būdų ir vertina sprendimų efektyvumą.	Planuoja, modeliuoja, kuria, ir vertina produktus. Kreipiamas dėmesys į vaizdo, garso, šokio, teatro elementų panaudojimą savo idėjų ir rezultatų pristatymui, analizuoja kaip menai naudojami rinkodaroje ir kokį poveikį tai daro vartotojui.	Domisi inovacijų poveikiu socialinei ir ekonominei aplinkai. Diskutuoja apie socialinių inovacijų praktinę ir ekonominę vertę.	Diskutuoja apie kultūrinės aplinkos poveikį verslo idėjoms.	Veiklų rezultatų pristatymas – nuo idėjos generavimo, rinkos analizės iki prekės ar paslaugos dizaino pristatymo.
4. Valstybės vaidmens ekonomikoje ir ekonomikos rodiklių nagrinėjimas bei vertinimas	Nagrinėja valstybės vaidmenį ekonomikoje, aptaria ekonomines sistemas, analizuoja pagrindinius makroekonominius rodiklius.	Diskutuoja apie valstybės išlaidas visuomenės socialinėms reikmėms.	Mokosi kūrybiškai paaiškinti makroekonominių rodiklių kitimo priežastis.	Mokosi būti atsakingu ir aktyviu piliečiu, suprasti, kad valstybės biudžetas priklauso nuo visuomenės ekonominio išsivystymo lygio, o valstybės gyvenimo lygį galima pakelti mokantis bei dirbant	Nusako valstybės vaidmenį ekonomikoje skirtingais istoriniais laikotarpiais ir Lietuvos ūkio bei kultūros laimėjimus.	Diskutuoja apie šešėlinės ekonomikos egzistavimo priežastis ir poveikį valstybės biudžetui.
5. Tarptautinių ekonominių procesų supratimas / Ekonominės globalizacijos procesų supratimas	Lygina valstybes ekonominiu požiūriu, analizuoja statistinius duomenis ir pateikia išvadas.	Analizuoja gyventojų migracijos socialines ir ekonomines pasekmes	Kūrybiškai vertina globalizacijos padarinius nacionalinei ekonomikai, politikai ir kultūrai.	Vertina kaip žmonių priimami vartojimo sprendimai daro įtaką gamtos ir viso pasaulio ateičiai.	Diskutuoja, kodėl, vykstant globalizacijos procesams, svarbu puoselėti nacionalines kultūrinės vertybes.	Komunikuoja apie Lietuvos dalyvavimo tarptautinėse organizacijose ir susivienijimuose pasekmes.

Pasiekimų raida

1-2 mokymosi metai	3-4 mokymosi metai	5-6 mokymosi metai	7-8 mokymosi metai	9-10 mokymosi metai
Orientavimasis rinkoje				
A1 Geba atpažinti monetas ir banknotus, suprasti su pinigais susijusias sąvokas	A1 Savais žodžiais nusako kodėl žmonių gyvenime reikalingi mainai.	A1 Paaiškina, kas yra rinka ir kaip ji sprendžia poreikių tenkinimo ir ribotų išteklių problemą	A1 Diskutuoja apie pardavėjų ir pirkėjų vaidmenį rinkoje.	A1 Analizuoja rinkos dalyvių elgseną ir pinigų vaidmenį ekonomikoje.
A2 Įvardija prekės ir paslaugos skirtumus, pateikia prekės ir paslaugos pavyzdžių	A2 Paaiškina, kodėl pirkėjui yra svarbu suvokti produkto kainos kitimą.	A2 Atlieka skaičiavimus, susijusius su procentiniais kainų pokyčiais. Paaiškia, kodėl kuriant naujų produktų ir paslaugų idėjas svarbu nustatyti rinką, poreikį ir kainą.	A2 Identifikuoja pasirinktų produktų kainų pokyčius	A2 Analizuoja veiksnius, turinčius įtakos rinkos kainų pokyčiams.
A3 Savais žodžiais nusako, kaip supranta terminą „konkurencija“	A3 Pateikia iš savo aplinkos konkurencijos pavyzdžių.	A3 Paaiškina, kodėl kuriant produktą svarbu atlikti rinkos tyrimą. Apibūdina įvairius klausimyną sudarančių klausimų tipus.	A3 Nusako konkurencijos rinkoje pasekmes vartotojams. Pateikia skirtingos konkurencijos pavyzdžių, susijusių su prekėmis ir paslaugomis	A3. Palygina skirtingas rinkos konkurencines struktūras

1-2 klasės mokymosi turinys (integruotas)

Pasiekimų sritys	Dalyko turinio apimtys
Orientavimasis rinkoje.	Dorinis ugdymas. Neriboti žmonių poreikiai; savanaudiškumas; draugystė; dalinimasis; žmonės yra priversti rinktis. Darbo pasidalijimas šeimoje, bendruomenėje
Asmeninių finansų tvarkymas.	Etika. Pareigų pasidalijimas mokykloje, komandose.
Verslo organizavimas ir verslumo gebėjimų ugdymas..	Pasaulio pažinimas. Pinigai; euras; prekių mainai; “norėti” – ne visada reiškia – “galėti”; emigrantai; tradiciniai verslai Lietuvoje. Baltijos šalys – sesės.
Valstybės vaidmens ekonomikoje ir ekonomikos rodiklių nagrinėjimas ir vertinimas.	Matematika. Prekės kaina; graža; pinigų skaičiavimas; pirkiniai. Elementarių matematinių žinių ir gebėjimų taikymas, skaičiuojant paprastus ekonominius objektus.
Tarptautinių ekonominių procesų supratimas/ <i>Ekonominės globalizacijos procesų supratimas</i>	Gimtoji kalba. Ateities svajonės, tikslai; pasakos ir rašiniai pritaikyti temoms: paskatos, turtas ir skurdas, kaina, vartotojai. Užsienio kalba. Pasirinkimai ir pasekmės; profesijos; darbo pasidalijimas šeimoje, bendruomenėje - talkos; miesto įkūrimų legendos, naudojamų daiktų kilmės šalis.

3-4 klasės mokymosi turinys (integruotas)

	Dalyko turinio apimtys
<p>Orientavimasis rinkoje.</p> <p>Asmeninių finansų tvarkymas.</p> <p>Verslo organizavimas ir verslumo gebėjimų ugdymasis..</p> <p>Valstybės vaidmens ekonomikoje ir ekonomikos rodiklių nagrinėjimas ir vertinimas.</p> <p>Tarptautinių ekonominių procesų supratimas /Ekonominės globalizacijos procesų supratimas</p>	<p>Dorinis ugdymas. Neriboti žmonių poreikiai; savanaudiškumas; draugystė; dalinimasis; žmonės yra priversti rinktis; pasekmės už savo veiksmus. Darbo pasidalijimas šeimoje, bendruomenėje. Etika. Pareigų pasidalijimas mokykloje, komandose.</p> <p>Pasaulio pažinimas. Pinigai; euras; prekių mainai; “norėti” – ne visada reiškia – “galėti” emigrantai; Baltijos šalys – sesės.</p> <p>Verslininkai ir jų teikiamos prekės ir paslaugos; nauji išradimai, jų poveikis; tradiciniai verslai Lietuvoje; reklama. Pratinamasi naudotis įvairiomis informacijos paieškos sistemomis. Informacinių sistemų panaudojimas.</p> <p>Matematika. Prekės kaina; grąža; pinigų skaičiavimas; pirkiniai. Skaičiavimai, palyginimai: pelnas; sąnaudos. Kūrybiniame procese mokomasi naudotis šiuolaikinių technologijų priemonėmis.</p> <p>Gimtoji kalba. Ateities svajonės, tikslai; pasakos ir rašiniai pritaikyti temoms: paskatos, turtas ir skurdas, kaina, vartotojai, verslininkų savybės; reklama; akcijos.</p> <p>Užsienio kalba. Pasirinkimai ir pasekmės; profesijos; apsipirkimo sprendimai; prekių ir paslaugų kainos; užsakymai internete; veiklos planavimas; taupymo sprendimai; susipažinimas su kitomis šalimis; susipažinimas su Lietuva, išradimai.</p>

5-8 klasēs mokymosi turinys (integrūotas)

Dorinis ugdymas

Matematika

Ģeografija

Istorija

Technologijas

Kalbos

Menai

IT

9-10 klasės mokymosi turinys

Orientavimasis rinkoje

Ekonomikos samprata. Ištekliai, stygius. Ekonomiką supranta kaip mokslą, nagrinėjantį ribotų išteklių naudojimą neribotiems norams tenkinti.

Alternatyvieji kaštai ir pasirinkimai. Nusako išteklių stygių kaip pagrindinę ekonomikos problemą ir aiškina, kodėl ir valstybė, ir verslai, ir piliečiai, priimdami racionalius sprendimus, renkasi, o rinkdamiesi įvertina alternatyvias sąnaudas.

Rinkos modelis. Susipažįsta su ekonominėmis sistemomis, jas lygina, išskiria sistemų privalumus ir trūkumus. Paaiškina rinkos ribotumo problemas.

Pasiūla, paklausa, rinkos kaina. Aiškinasi paklausos ir pasiūlos dėsnius, kainos formavimosi mechanizmą. Analizuoja paklausos ir pasiūlos veiksnius bei vertina veiksnių poveikį rinkos kainų pokyčiams.

Rinkos konkurencinė struktūra. Aiškinasi konkurencijos naudą visuomenei, pagal konkurencijos laipsnį ir kitus požymius atskiria rinkos tipus.

Ekonominiai pasirinkimai. Makroekonomika ir mikroekonomika. Lygina ribines sąnaudas ir ribinę naudą, vertina verslo ir (arba) asmeninius pasirinkimus, aiškina ribinę naudą ir ribines sąnaudas remiantis paprastais savo veiklos pavyzdžiais. Identifikuoja ekonomines problemas mikro ir makro lygmeniu.

Asmeninių finansų tvarkymas

Pajamų šaltiniai, asmeninės pajamos, asmeninis biudžetas. Apibūdina pagrindines pajamų rūšis, mokosi sudaryti asmeninį arba šeimos biudžetą. Paaiškina, kaip struktūriniai ekonomikos pokyčiai, darbo paklausa ir pasiūla, technologijų kaita, valstybės politika ir kt. daro įtaką piliečių disponuojamoms pajamoms.

Veiksniai, darantys įtaką turto kaupimo, taupymo ir investavimo sprendimams. Aptaria planavimo svarbą žmogaus gyvenime. Skaičiuoja mokesčius, kuriuos moka privatūs asmenys. Vertina finansinių galimybių priklausomybę nuo darbo užmokesčio, mokesčių, infliacijos.

Finansinių įstaigų teikiamos paslaugos. Palūkanų norma. Supažindinami su bankų ir kitų finansinių institucijų veikla. Įvairias taupymo ir investavimo priemones vertina pagal likvidumą, riziką ir grąžą. Investavimo priemones lygina pagal investavimo tikslus.

Savo finansinio tikslo pagrindimas skaičiavimais. Mokosi nusistatyti asmeninius finansinius tikslus. Planuoja savo ateities biudžetą, įvertinant pastovias išlaidas ir pajamas, palygina draudimo, kredito, lizingo ir pan. privalumus ir trūkumus. Sklandžiai ir taisyklingai vartoja terminus kalbant apie savo finansinę ateitį ir sudarant sutartis susijusias su asmeniniais finansais.

Sudaro tam tikro laikotarpio asmens (ar šeimos) biudžetą.

Asmeninių finansų tvarkymas

Pajamų šaltiniai, asmeninės pajamos, asmeninis biudžetas. Apibūdina pagrindines pajamų rūšis, mokosi sudaryti asmeninį arba šeimos biudžetą. Paaiškina, kaip struktūriniai ekonomikos pokyčiai, darbo paklausa ir pasiūla, technologijų kaita, valstybės politika ir kt. daro įtaką piliečių disponuojamoms pajamoms.

Veiksniai, darantys įtaką turto kaupimo, taupymo ir investavimo sprendimams. Aptaria planavimo svarbą žmogaus gyvenime. Skaičiuoja mokesčius, kuriuos moka privatūs asmenys. Vertina finansinių galimybių priklausomybę nuo darbo užmokesčio, mokesčių, infliacijos.

Finansinių įstaigų teikiamos paslaugos. Palūkanų norma. Supažindinami su bankų ir kitų finansinių institucijų veikla. Įvairias taupymo ir investavimo priemones vertina pagal likvidumą, riziką ir grąžą. Investavimo priemones lygina pagal investavimo tikslus.

Savo finansinio tikslo pagrindimas skaičiavimais. Mokosi nusistatyti asmeninius finansinius tikslus. Planuoja savo ateities biudžetą, įvertinant pastovias išlaidas ir pajamas, palygina draudimo, kredito, lizingo ir pan. privalumus ir trūkumus. Sklandžiai ir taisyklingai vartoja terminus kalbant apie savo finansinę ateitį ir sudarant sutartis susijusias su asmeniniais finansais.

Sudaro tam tikro laikotarpio asmens (ar šeimos) biudžetą.